

Beste leden en relaties,

Dag vakantie

De vakanties zijn voor de meeste van onze lezers weer voorbij, de zomer nog niet helemaal. Maar de scholen zijn al lang en breed weer begonnen. Daarom is het voor ons ook weer tijd om met frisse moed te starten met onze heemkundige activiteiten.

**»DE SCHOLEN ZIJN
WEER BEGONNEN«**

NOU WIJ NOG

het broertje
van

Loesje

Achter de schermen is er door diverse leden ook in de zomerperiode doorgewerkt. Binnenkort zullen we jullie hierover meer gaan vertellen. Onder het motto "de Kei zoals die was" starten we met een nieuw project waarmee we de hele Reuselse gemeenschap willen gaan verrassen.

Maar voordat we zover zijn is hier al weer onze nieuwe nieuwsbrief waarin we weer de nodige heemkundige nieuwtjes en wetenswaardigheden verzameld hebben. Veel informatief leesplezier.

Bestuur en Werkgroep Communicatie.

Pastoor David van Dijk verzorgt HWR-lezing over pausen.

Op vrijdag 20 oktober om 20.00 uur verzorgt pastoor David van Dijk een lezing waarvan de titel zou kunnen zijn: "Over de pausen, die vragen oproepen en antwoorden geven". De bijeenkomst wordt georganiseerd door Heemkunde Werkgroep Reusel en vindt plaats in de heemzaal in het gemeentehuis (naast de bibliotheek). Iedereen is van harte welkom en de lezing is gratis toegankelijk. Ook voor het kopje koffie wordt gezorgd.

Pastoor Van Dijk heeft zich verdiept in de geschiedenis van het pausdom en in deze lezing zal het speciaal gaan over de pausen Pius XII tot aan paus Franciscus. Hierin komt naar voren dat het ene pontificaat vaak een correctie is op het andere, het gaat dan met name over de persoonlijkheden en aandachtsvelden van de verschillende pausen. Ook is iedere tijd anders en dat vraagt om verschillende kwaliteiten en die moet je dan als paus maar hebben. Hun heiligheid, hun talenten komen naar voren, maar

ook hun eventuele eigenaardigheden. Want weet je, pausen zijn net als mensen. Ze kunnen humor hebben, driftbuien krijgen, het kunnen pessimisten en eeuwige twijfelaars zijn. Of ze hadden het hoog in de bol en vertoonden soms autoritaire trekjes. Maar ze waren ook bescheiden, menselijk en verlegen. Veel mensen zullen nog herinneringen hebben aan Pius XII, de Pastor Angelicus en aan Johannes XXIII, de lachende paus en de paus van het concilie. En paus Johannes Paulus II, die heeft bijgedragen aan de val van het communisme. De vredespaus, de tussenpaus, de eerste Poolse paus, een paus waarop een aanslag werd gepleegd en de oudste paus. Ze kwamen allemaal voorbij in de afgelopen honderd jaar.

Over al deze onvolmaakte mensen, waarvan de wereld vaak verwacht, dat ze volmaakt en alwetend zijn op ieder terrein, valt het een en ander te vertellen en wellicht ook te corrigeren. Was de oorlogspaus Pius XII een held of een vazal van Hitler? Was Johannes XXIII nu werkelijk zo progressief en modern?

Pastoor Van Dijk zegt in dat verband over zichzelf: "Een al even onvolmaakte pastoor met ook tal van eigenaardigheden heeft zich hierin verdiept en wil er u graag over bijpraten".

Om teleurstelling te voorkomen is tijdig reserveren via lezing@heemkundereusel.nl wenselijk in verband met het aantal zitplaatsen. Wees welkom op vrijdag 20 oktober.

Studiebezoek leden HWR naar Klooster Sint Agatha

Op vrijdag 1 september hebben een aantal van onze leden een studiebezoek gebracht aan Klooster Sint Agatha in het gelijknamige dorp vlakbij Cuijk. Sint Agatha is het oudste nog bestaande klooster van Nederland en wordt bewoond door de Kruisheren.

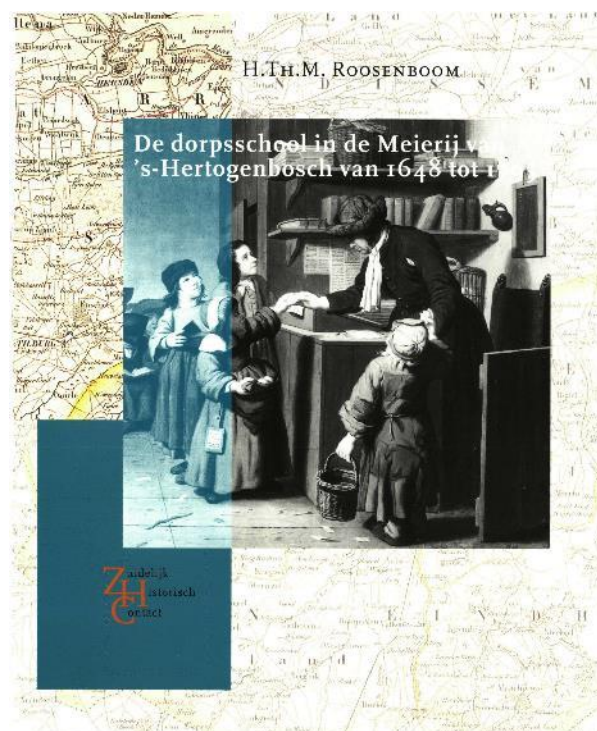
Na een inleiding over de geschiedenis van het klooster en het huidige gebruik volgde een rondleiding door een gids en konden we kennis nemen van het heden en verleden van het kloosterleven maar ook van de levendige kloostertuin.

De uitgebreide tentoonstelling "Verborgene boekenpracht; de kloosterbibliotheek van Sint Agatha" was meer dan de moeite waard om te bezoeken. De bibliotheek, met middeleeuwse handschriften, 150 wiegedrukken uit de periode 1454 – 1500, en bijna 6000 titels ouder dan 1800 staat geheel op de lijst Beschermd Cultuurbezit Nederland.

Uit de bibliotheek van de HWR

De BOSATLAS van de tweede wereldoorlog.
Auteur: H.Th.M. Roosenboom.

De vrede van Munster kennen we allemaal uit de geschiedenisles van de lagere (c.q. basis-) school. Ook weten we dat dat betekende dat Nederland een land werd met een nationale godsdienst: het

protestantisme. Het gevolg was dat alle uitingen van andere godsdiensten verboden werden: alle overheidsfuncties werden uitgeoefend door personen van het “goede geloof”, het onderwijs werd verzorgd door protestantse schoolmeesters. In de loop der jaren werden steeds vaker “paapse scholen” toegestaan.

In Reusel is vanaf 1649 tot en met 1796 steeds een protestantse onderwijzer benoemd geweest, terwijl in de dezelfde periode van 1648 tot 1661 en van 1669 tot 1688 en ook in respectievelijk 1692 en 1699 een katholieke bijschool was gevestigd. Ter vergelijking: In Bladel was ook in de gehele periode een gereformeerde onderwijzer benoemd maar was er geen katholieke bijschool.

De auteur geeft met een groot aantal voorbeelden aan dat het onderwijs in de 17e en 18e eeuw niet zo slecht was als in een aantal publicaties voorgesteld wordt. Een voorbeeld hiervan is de “laaggeletterdheid “ in de “Generaliteitslanden”. De auteur legt de oorzaak hiervan niet bij de school maar bij de behoeften van de samenleving: De overwegend boerenkinderen waren met name in de zomermaanden nodig om de ouders bij te staan bij het harde labeur van de landarbeid, met name bij de oogst. Bovendien was binnen deze bevolkingsgroep de behoefte aan het kunnen lezen en schrijven niet bijzonder groot. De auteur stelt dat het lees- en schrijfonderwijs eerder een middel was om de jeugd discipline en normen en waarden bij te brengen dan het lees- en schrijfonderwijs op zich.

Uit het HWR archief

Erfdeling Willem en Maria Driedonckx in 1727
Rechterlijk archief Bladel RA.

Compareerde voor scheepenen in Reusel den eersten Willem Driedonckx voor zijn selven, Maria Driedonckx gesterckt met Jan Cornelis haren man ende momboir, ende Jan Driedonckx mede voor zijn self gelijcke broeders en suster, inwoondere alhier dewelcke tesamen verclaeren ende bekennen met malcanderen gereeckent, geliquideert ende vereffent te hebben soo van de erfenisse van henne respectieve

*ouders zaliger weegens desselfs broeder in zijn leven tot Hulst, als speciaeljk weegens henne suster Maria Driedonckx zaliger, soo van der selver alimentatie; als erfenisse deelinghe ende verdeelinghe van der selver meubelaire goederen als andere effecten ende dat alles soodanigh ende indien voegen, als sij comparanten op heeden inder minne tussen malcanderen is verstaen voltrocken ende geconditioneert geworden sonder echter den eenen op den anderen, des weegens jet heeft te pretendeeren; in rechten of daer buijten, waer alle verschillen ende differenten tussen malcanderen sijn geassocieert ende vereffent, gelovende jder inden haren dese acte van liquidatie afrekeninghe ende egaliteijt altijt te sullen houden ende doen houden voor goet vast ende van waerden onder verbant van henne persoonen ende goederen. Aldus gedaen ende gepasseert voor en ten overstaen van Jan Huijbreghts ende Jan Heijmans scheepenen.
Actum Reusel den 29e april 1727.*

In Memoriam Kees van Kempen (1953-2023)

Op 20 juni overleed op 70-jarige leeftijd Kees van Kempen. Hij was sinds 2018 bestuurslid en sinds 2019 secretaris van Brabants Heem. Tevens was hij voorzitter van Erfgoedcentrum 't Schoor in zijn geboorteplaats Udenhout.

Binnen Brabants Heem heeft hij daadkrachtig en met grote kennis van zaken de nodige initiatieven genomen om de heemkunde onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Hij was (mede)auteur van tal van publicaties.

De erfgoedwereld zal hem gaan missen.

Molens in Noord-Brabant

Op 13 en 14 mei vond in Nederland voor de vijftigste keer Nationale Molendag plaats. Van de ongeveer twaalfhonderd molens in Nederland staat zo'n tien procent in Noord-Brabant, een fractie van wat er ooit heeft gestaan.

Voor het juninummer van het tijdschrift In Brabant doken enkele onderzoekers in de beeldbanken van diverse Brabantse archieven en erfgoedinstellingen en stelden een beeldverhaal over molens in onze provincie samen. De afbeeldingen van meer dan 25 molens met een korte beschrijving geven een goed beeld in van ons Brabants Erfgoed.

De Casterse Molen, gelegen op de Grote Beerze tussen Bladel en Casteren. Deze koren- annex oliemolen werd in 1847 gebouwd als watervluchtmolen en kon zowel door wind als door water aangedreven worden. Hij werd in 1939 grotendeels gesloopt.

Noord-Brabant telt nu nog zo'n 117 complete windmolens. Her en der staan de rompen van voormalige windmolens. Op verschillende websites worden de Noord-Brabantse molens beschreven en onderscheiden naar type en functie. Een veel voorkomend type is de belt- of bergmolen, gebouwd op aarden heuvels, om zodoende de wieken vanaf de grond te kunnen

kruien. Om nabij bebouwing en steden meer wind te kunnen vangen, moesten windmolens namelijk steeds hoger worden. In de heuvel werd aan twee zijden een doorgang gemetseld, waardoor wagens de molen kunnen in- en uitrijden om te laden en te lossen. Stellingmolens zijn zo hoog dat de wieken niet, zoals bij een zogenoemde grondzeiler, vanaf de grond bediend kunnen worden maar vanaf een stelling of omloop rond de molen. In Noord-Brabant zien we ze op verschillende plaatsen, soms op of nabij vestingwallen. Op de wallen van 's-Hertogenbosch stonden in de zestiende eeuw wel zeventien molens; de laatste werd in 1939 gesloopt. Bij de reconstructie van de vesting van Heusden in de jaren zeventig werden juist drie standerdmolens herbouwd.

Het artikel is hier te lezen: <https://bit.ly/3t7Lk98>

Arendonkse Werkgroep Erfgoed en Geschiedenis

In juli ontvingen wij de eerste editie van de Nieuwsbrief van AWEG - de Arendonkse Werkgroep Erfgoed en Geschiedenis, opgericht in september 2021.

Een mooie start met een variatie aan nieuws en informatie over heemkundige onderwerpen. Een compliment waard voor het initiatief deze informatie te willen delen met alle geïnteresseerde belangstellenden.

Als je een abonnement wil nemen, dan kan dat via onderstaande link:

<https://www.aweg.be/nieuwsbrief/abonneer-u-op-onze-nieuwsbrief>

Wij wensen de redactie alle succes voor de toekomst met dit initiatief.

BHIC zet grote fotocollectie van fotograaf Johan van Eerd online

Het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) zet bijna 5000 foto's van de in 1917 in Veghel geboren vakfotograaf Johan van Eerd online. Liefhebbers kunnen zijn gehele oeuvre nu meer dan 40 jaar na zijn overlijden via www.bhic.nl/fotos bewonderen. De collectie waaronder nooit eerder getoonde beelden van de mobilisatie en operatie Market Garden richt zich voornamelijk op Veghel en omstreken (tussen 1938 – eind jaren '70). De foto's kenmerken het voor- en naoorlogse tijdsbeeld van Brabant.

Veldgraf van twee gesneuvelde militairen op 23 oktober 1944; langs de weg van Wijbosch naar Eerde.

De collectie bestaat uit dia's, negatieven, zwart-wit foto's en kleurenfoto's en omvat uiteenlopende thema's, zoals de Tweede Wereldoorlog, veranderende straatbeelden, gebeurtenissen, mensen en het rijke Roomse leven.

Expositie "Volgende Patiënt" in Kempenmuseum

Op zaterdag 30 september opent het Kempenmuseum De Acht Zaligheden in Eersel de tentoonstelling "Volgende Patiënt, medische zorg in de Kempen".

In deze tentoonstelling wordt getoond hoe de medische zorg zich heeft ontwikkeld vanaf de 19e eeuw tot 1950. Ook wordt verteld hoe mensen vroeger zelf op zoek gingen naar genezing door onder andere het gebruik van kruiden en planten. Of door de helende kracht van heiligen aan te roepen.

Er wordt gebruik gemaakt van voorwerpen uit de collectie van museum De Dorpsdokter te Hilvarenbeek, de eigen collectie en andere bronnen. De tentoonstelling loopt van 30 september tot en met 3 december 2023.

Het Kempenmuseum De Acht Zaligheden is gevestigd Kapelweg 2, 5521 JJ Eersel, 0497-515649 receptie@kempenmuseum.nl

Expositie "Het trekpaard leeft!" in museum Veldhoven

In museum 't Oude Slot in Veldhoven is tot en met maandag 1 april 2024 een tentoonstelling van foto's en schilderijen van trekpaarden te zien, gemaakt door Ton van der Weerden.

De schilderijen, foto's en de kennis van Ton van der Weerden komen samen in de expositie 'Het trekpaard leeft!' Hiermee vertelt hij het verhaal van het trekpaard in brede zin; van historie tot kleur en van veulens tot paardenmensen. De tentoonstelling wordt aangevuld met passende stukken uit de museumcollectie van 't Oude Slot, zoals hamen, karren en gereedschap.

Het museum is open op woensdag tot en met zondag van 13.00 – 17.00 uur.

Museum 't Oude Slot is gevestigd Hemelrijken 6, 5502 HM Veldhoven, 040-253 31 60

info@museumoudeslot.nl

73^e Brabantse Heemdagen

Voor de 73e keer zijn op vrijdag 4 augustus 2023 en zaterdag 5 augustus 2023 de Brabantse Heemdagen gehouden. Dit jaar nam heemkundekring Oirschot de organisatie op zich. De deelnemers konden onder enigszins wisselende weersomstandigheden genieten van indrukwekkende monumenten zoals het Boterkerkje, het Raadhuis en de Sint Petrus basiliek. Ook stonden een carillonconcert en meer heemkundige zaken op het programma.

De inwendige mens werd niet vergeten en beide dagen genoten de bezoekers van een dinerbuffet in brouwerij Vandeoirsprong.

Wij complimenteren onze heemkundige vrienden in Oirschot met deze geslaagde organisatie.

Meer dan 275.000 strafvonnissen in het BHIC rechtbankarchieven

Wat waren in de 19e eeuw de meest voorkomende misdrijven? En heeft een van mijn voorouders ooit een bank beroofd? Het is niet vreemd dat de namenindex van het BHIC op strafvonnissen in de rechtbankarchieven al sinds jaar en dag crimineel goed scoort in populariteit! Logisch, want in ieder vonnis schuilen prachtige verhalen over bittere armoede, blinde woede, uit de hand gelopen ruzies, hopeloze liefdes en wat al niet meer.

Typ hier snel je achternaam in en wacht in spanning het 'vonnis' af:

<https://www.bhic.nl/onderzoeken/criminele-vonnissen>

Maand van de Geschiedenis 2023 met meer dan 500 activiteiten

In oktober vindt de Maand van de Geschiedenis plaats, het grootste historische

evenement van Nederland. Honderden musea, boekhandels, bibliotheken en erfgoedinstellingen organiseren meer dan 500 activiteiten die allemaal in het teken staan van het thema 'Eureka!'. Van de uitvinding van de microscoop tot de eerste atoombom en van alledaagse gebruiksvoorwerpen als een blikje tot ingewikkelde radiotelescopieën.

De hele agenda van de Maand staat hier online:

<https://bit.ly/3t78gFD>

Nieuwsbrieven

Deze maand ontving het HWR secretariaat diverse nieuwsbrieven van collega verenigingen. Deze zijn hier te lezen:

Nieuwsbrief AWEG – juli 2023:

<https://bit.ly/3Zv86UB>

Nieuwsbrief Regionaal Historisch Centrum

Eindhoven – juli 2023: <https://bit.ly/467eqnW>

Nieuwsbrief BHIC – augustus 2023:

<https://bit.ly/3Zwo4xY>

Nieuwsbrief Brabanders en hun Taal – augustus

2023: <https://bit.ly/48xB4Hs>

Nieuwsbrief Erfgoedvereniging Dye van Best –

augustus 2023: <https://bit.ly/3ZEYgji>

Nieuwsbrief Brabants Heem – september 2023:

<https://bit.ly/3tbI0Kr>

Nieuwsbrief Brabants Erfgoed – september 2023:

<https://bit.ly/3rmOW70>

Nieuwsbrief Erfgoed Brabant – september 2023:

<https://bit.ly/467aYcK>

Nieuwsbrief CBG | Centrum voor

familiegeschiedenis – september 2023:

<https://bit.ly/48ymKi0>

Mededelingenblad Heemkundekring

Weerderheem Valkenswaard – september 2023:

<https://bit.ly/3L5rvmG>

Nieuwsbrief Stichting Erfgoed Diessen –

september 2023: <https://bit.ly/48t4wP0>

Nieuwsbrief Erfgoedhuis Veldhoven – september

2023: <https://bit.ly/3PRCswx>

Nieuwsbrief Heemkunde de Heerlijkheid Oirschot

– september 2023: <https://bit.ly/467f0IE>

Nieuwsbrief Heemkundekring Amalia van Solms

Baarle-Nassau/Hertog – september 2023:

<https://bit.ly/46a4MRA>

Nieuwsbrief Regionaal Archief Tilburg –

september 2023: <https://bit.ly/3rlCV1D>

Nieuwsbrief Heemkundekring Tilborch –

september 2023: <https://bit.ly/46pFLkN>

Heemkunde Werkgroep Reusel heeft ook een facebook pagina. Je kunt ons vinden op:

<https://www.facebook.com/heemkundereusel>

Wil jij onze Nieuwsbrief ook regelmatig ontvangen stuur dan een email naar

secretaris@heemkundereusel.nl

Ook voor afmeldingen mailen naar

secretaris@heemkundereusel.nl

Deze HWR nieuwsbrief en oudere afleveringen zijn terug te lezen in een archief op onze website:

heemkundereusel.nl/nieuwsbrief.html

Ergens gallisch van worden

De uitdrukking ‘ergens gallisch van worden’ is voor veel mensen helder als het om de betekenis gaat. Wie gallisch wordt of is, is erg boos. Hij of zij is kwaad, geïrriteerd, knorrig, wrevelig of op zijn Engels: *pissed off*. De herkomst van gallisch worden kennen veel mensen niet. Is dit woord misschien afkomstig van de Galliërs, een verzamelnaam van stammen die ten westen van de Rijn (in het huidige Frankrijk) woonden?

Herkomst van ergens gallisch van worden

Het antwoord op de zojuist gestelde vraag is ‘nee’. Gallisch van iets worden heeft niets te maken met het volk van de Galliërs, door de Romeinen aangeduid als Galli, uit de Oudheid.

Het gezegde ergens gallisch van worden heeft daarentegen te maken met het Hebreeuwse woord *gallisj*. Dit woord betekent zoveel als ‘zwak’, ‘naar’ of ‘misselijk’. Volgens een gangbare theorie zouden Nederlanders de term hebben opgevangen van Jiddische reizigers of joodse landgenoten en deze hebben vertaald in *gallisch*.

Gebruik van het woord in het Nederlands

Het woord gallisch zou volgens het Bargoens woordenboek van Enno Endt (1972) een relatie hebben met het woord ‘geil’ en daarvan een speelse vervorming hebben. Endt meende dat hierbij de Gallische haan, het symbool voor Frankrijk, een rol speelde (inderdaad schreef De Telegraaf, aldus Delpher, begin jaren 1960 enkele keren over pittige ‘Gallische haantjes’). In 1974 trok Endt echter een andere conclusie: gallisch was afgeleid van het Hebreeuwse woord *gallisj*: naar of misselijk.

Een gallische haan op een gedenkteken in La Rochelle

Volgens taalkundige Marc de Coster in diens Woordenboek van jargon en slang (1992) gebruikten in Nederland voornamelijk toneelspelers en acteurs het woord ‘gallisch’ in hun jargon. Pas in 1984 kwam het begrip in het Nederlandse woordenboek van Van Dale terecht en raakte ‘gallisch’ ingeburgerd, aldus De Coster. Of dit waar is? Het valt zeer te betwijfelen. Wie zoekt op ‘gallisch’ in de krantendatabase Delpher, komt tal van oudere verwijzingen tegen, waarbij de periode 1968-1972 een omslagpunt lijkt te zijn geweest.

Tot in de jaren 1950 wordt Gallisch in krantenartikelen namelijk hoofdzakelijk positief gebruikt, in de zin van ‘een Gallische, vlamvend betoog’, ‘Gallisch elan’, ‘Gallisch esprit’, ‘Gallisch enthousiasme’, ‘Gallisch raffinement’, ‘hij heeft een Gallisch hart’, ‘een Gallisch gebaar van triomf’, ‘Een brok enerverende muziek die Monteux geeft met veel gevoel voor distinctie en Gallisch evenwicht’, enzovoort. En dat niet in één krant, maar in kranten uit heel Nederland. Dat is op zijn minst opmerkelijk te noemen...

De eerste betekenis in de zin van gallisch worden (kwaad worden) op Delpher trof ik aan in Het Parool van 10 augustus 1968, waarin de Amsterdamse schilder Jack de Rijk ‘gallisch’ in negatieve zin gebruikte: *‘Daar word ik ook gallisch van!’*

Daarna, met name vanaf het voorjaar van 1972, komt gallisch hoofdzakelijk in deze negatieve betekenis terug in krantenartikelen. Zo stelde Jan Boskamp, toen nog voetballer, in Het Vrije Volk van 13 oktober 1972, naar aanleiding van een armblessure: *‘Ik word er een beetje gallisch van. Ik heb nog nooit zo iets bij de hand gehad.’*

Zwarte gal

Gallisch zijn heeft overigens niets te maken met zwartgalligheid, een term uit de humorenleer van Claudius Galenus over de vier levenssappen. Zwartgallig zijn – somber, depressief – betekent ook net iets anders dan Gallisch zijn, ofwel verbolgen zijn.

Bron: Historiek